

בתורתו יהגה

ביאורים בעניני נתינת התורה, העסק בה
ופעולתה על נפש האדם

חג השבועות

לקבלת התורה צריכים ללכת בשמחה

ר' פרץ התאונן באותה "יחידות" בפני הוד כ"ק כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש, שהוא כלי ריקן מלא בושה וכלימה.

אמר לו הוד כ"ק כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש:

זאת צריכים להרגיש ולחוש. האם אתה אומר תהלים בבכיות?
כן – ענה ר' פרץ.

המשיך הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש ואמר לו:

כל יום במשך כל ימי חיך תאמר שני פרקי תהלים בבכיות – וסיים – אך לקבלת התורה צריכים ללכת בשמחה.

זה הי' קבלת התורה שלו בשמחה...

כעבור שנים הי' ר' פרץ מספר שבכל חג שבועות הוא נזכר על אותה "יחידות" אצל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש, הוא רואה את הרבי ומצייר לעצמו את הירידה וההשפלה שהרבי בא אליו מגן עדן העליון לעולם הזה.

בלילה הראשון של חג השבועות תרמ"ז [בהיות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע כבן שש שנים] התגנבתי מדלת אחורית מביתנו והלכתי לבית המדרש, והבחנתי בין הקהל הרב שאמר תיקון שבועות בשני יהודים שהחזיקו "סידורים" – הייתי אז ילד קטן ולא ידעתי שאלה הם "תיקון ליל שבועות" – בידיהם ודמעות זלגו על לחייהם. אחד מהם הי' יהודי גבוה בעל זקן ארוך, הי' זה ר' פרץ מביעשנקוביץ'.

זה הי' קבלת התורה שלו בשמחה.

(תרגום מספר השיחות ה'תש"ה עמ' 101 ואילך)

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבנן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין, הרב ראובן זאיאנץ
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב ישראל ארי' ליב רבינוביץ', הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

ארץ הקודש
ת.ד. 2033
1469 President St.
#BSMT
Brooklyn, NY 11213
8673-534-718
www.likras.org • Likras@likras.org

נרפס באדיבות

The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

ר' זוסל שכב זמן ממושך ואף אחד לא הבחין בכך, עד שאחד עבר במקום וראה אותו שוכב מעולף וסיפר זאת למסובים. לר' זוסל הי' חבר בשם ר' חיים דרויער אתו הי' לומד ומתוועד. כל פעם, אחרי למדם יחד איזה ענין שהוא, הי' ר' זוסל אומר: אני רוצה לחשוב לעצמי את הענין.

ר' חיים דרויער ושאר המסובים נקטו באמצעים שונים כדי לעוררו מהתעלפותו – וללא הצלחה, סיפרו על כך להוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי והוא אמר להיכנס אל הוד כ"ק רבנו הזקן. הוד כ"ק רבנו הזקן הורה להקזי לו דם, כך עשו והוא התעורר.

על ידי קריאה זו של רבנו הזקן נכנסה בו חיות

מובן מעצמו שאחרי שכיבה בהתעלפות במשך שבע-שמונה שעות ואחרי הקזת דם הי' חלוש מאד והי' מוכרח לשכב במטה, אף על פי כן ביקש למחרת בבוקר לקחת אותו ל"קבלת התורה" של הוד כ"ק רבנו הזקן, הובילו אותו לשם וחברו ר' חיים דרויער ישב לידו.

כשהחל הוד כ"ק רבנו הזקן לקרוא עשרת הדברות "אנכי ה' אלקיך" – כפי הידוע הי' הוד כ"ק רבנו הזקן עצמו ה"בעל קורא" – אמר ר' זוסל, הוחייתי, על ידי קריאה זו של רבנו הזקן נכנסה בו חיות.

וזהי מסירה ונתינה.

(תרגום מספר השיחות ה'תש"ד עמ' 126 ואילך)

הי' נוסע לכל חג השבועות לליובאוויטש

החסיד ר' פסח מביעשנקוביץ הי' מלמד והי' נוסע לכל חג השבועות לליובאוויטש. הוא הי' עני מרוד ורחוק מאד מהתפשטות. הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש הי' מקרב אותו בגלל היחוס שלו, שכן סבו הי' מקורב גדול אצל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ה"צמח צדק".

פעם אחת בא לליובאוויטש לחג השבועות והוד כ"ק רבנו הזקן אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש הבחין בו כשנסע לטייל מחוץ לעיר.

לאותו חג הגיעו הרבה אורחים לליובאוויטש ובשעת "יחידות" הי' קהל הנכנסים רב ביותר. הגבאי ר' לויק לא חשב כלל להכניס את ר' פרץ ל"יחידות" ואף הוא עצמו לא חשב שיוכל להיכנס ל"יחידות".

פתאום קרא ר' לויק את ר' פרץ בשם הוד כ"ק רבנו הזקן אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש להיכנס ל"יחידות".

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת זמן מתן תורתנו, חג השבועות הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'בתורתו יהגה' אשר בו נלקטו חרושים וביאורים נבחרים מתורת הגאון האלקי, רבן של כל בני הגולה, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ זיע"א, המבארים גודל מעלת נתינת התורה, לימודה ופעולתה על האדם העוסק בה.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

*

תפילותינו לבורא עולם, שישמע קול תחינת עמו, ויחיש ביאת גואלנו, וזכות הוספה זו בלימוד תורת החסידות תעמוד לנו, כהבטחת מלך המשיח למורנו הבעש"ט (כתר שם טוב בתחילתו) אשר "לכשיפוצו מעינותיך חוצה" אזי "קאתי מר", במהרה בימינו.

בברכת התורה,
מכון אור החסידות

תוכן העניינים

נתן לנו את תורתו

הדרך האמיתית בלימוד התורה היקשה במאחו"ל שמשה הי' משכח לימודו, ויקדים ביאור ענין שצריך להוציא הלימוד בפה, ויבאר בארוכה עיקר ענין לימוד התורה ופעולת התורה על נפש האדם, דעיקר ענין התורה הוא לידבק בהקב"ה עצמו ובחכמתו הבלתי מוגבלת, ועפ"י יבאר כמה מאמרי חז"ל בנוגע ללימוד התורה

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 326 ואילך)

עיונים וביאורים קצרים עיונים בעניני מתן תורה והוראות נפלאות שיש ללמוד בעבודת האדם לקונו

והגית בו יומם ולילה

העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה. יקשה בדברי המשנה בזה שהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה דלכאורה הוי תרתי דסתרי, ויבאר מהות ענין לימוד התורה לשמה והעסק בה, ולפ"י יוקשה דלכאורה העוסק בתורה לשמה חסרים לו פרטים רבים בעבודת ה', וע"ז באים דברי המשנה שהעוסק בתורה זוכה לדברים הרבה, שלא יחסרו לו פרטי העבודה כ"א העסק בתורה עצמו מביא לאדם כל השלימיות

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י"ז עמ' 401 ואילך)

אנכי ה' אלקיך

בענין מצות ידיעת ה' - ובעניני מעשה מרכבה ומעשה בראשית יז מקשה על הרמב"ם בהל' יסוה"ת פ"ב ד שמאריך בעניני מעשה מרכבה ומעשה בראשית, מכריח דזה חלק ממצות ידיעת ה' / מביא מ"ש האברבנאל בשיטת הרמב"ם במצות ידיעת ה' / ומקשה על פרט א' מדבריו / מבאר היטב שכל דברי הרמב"ם הנ"ל הוא ממצות ידיעת ה' / מוסיף לבאר ששייך כל זה גם למצות אהבת ה' לדעת הרמב"ם / ומבאר היטב שלא שייך כ"ז להא דאין לדרוש ברבים בדברים אלו

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ו עמ' 114 ואילך. ושיחת ש"פ וארא תשמ"ח "הדרן על הרמב"ם")

דרכי החסידות כה אמרי קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש נ"ע ובהם סיפורים נפלאים אודות רגשותיהם של חסידים הראשונים בחג השבועות

דרכי החסידות

אמרי קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע

הרגש בקבלת התורה

בלילה הראשון של חג השבועות תרמ"ז [בהיות כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע כבן שש שנים] התגנבתי מזלתי אחרית מביתנו והלכתי לבית המדרש, והבחנתי בין הקהל הרב שאמר תיקון שבועות בשני יהודים שהחזיקו "סידורים" - הייתי אז ילד קטן ולא ידעתי שאלה הם "תיקון ליל שבועות" - בידיהם ודמעות זלגו על לחייהם. אחד מהם הי' יהודי גבוה בעל זקן ארוך, הי' זה ר' פרץ מביעשנקוביץ'. זה הי' קבלת התורה שלו בשמחה

והסביר אז הענין של בחודש השלישי, יום המיוחס, שלשת ימי הגבלה

הגילויים של הימים הטובים הם בכל מקום וזמן. משמיא מיהב יהבי, צריכים להיות רק כלים לקבל. פעם היתה המסירה והנתינה. כיום חסרות המסירה והנתינה.

הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי חניך והדריך אברכים בחייו של הוד כ"ק רבנו הזקן.

פעם אחת התוועד הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי עם אברכים בליאזנא בליל ראשון של שבועות. בתחילה הי' הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי חוזר על דברי הרב ולאחר מכן הי' מאריך בביאורים והסברים.

והסביר אז הענין של בחודש השלישי, יום המיוחס, שלשת ימי הגבלה ואיך הכין משה רבנו את העם לקראת אלקים, ואחרי כל ההקדמות האלה כבר הי' השי"ת עוד קודם לכן כפי שכתוב ברש"י ובמכילתא [ראה רש"י על שמות יט, יז "מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה" (מכילתא)].

ר' זוסל הי' בעל כשרון נפלא ובעל ציור, כל מה ששמע או למד, הי' מצייר במוחו

באותה התוועדות הי' אברך בשם ר' זוסל. כששמע את הדברים האמורים - התעלף. ר' זוסל הי' בעל כשרון נפלא ובעל ציור, כל מה ששמע או למד, הי' מצייר במוחו, והי' בעל התפעלות גדול.

נתן לנו את תורתו

בזמן מתן תורתנו עלינו להתבונן בהכוונה הנכונה שצריך להיות לאדם בלימוד התורה להלן יבואר ענין זה בתוך שלל ביאורים במאמרי חז"ל אודות העסק בתורה ולימודה

הדרך האמיתית בלימוד התורה

יקשה במאחז"ל שמושה הי' משבח לימודו, ויקדים ביאור מה שצריך להוציא הלימוד בפה, ויבאר בארוכה עיקר ענין לימוד התורה ופעולת התורה על נפש האדם, דעיקר ענין התורה הוא לידיבק בהקב"ה עצמו ובחכמתו הבל-תי מוגבלת, ועפ"ז יבאר כמה מאמרי חז"ל בנוגע ללימוד התורה

יקשה במאחז"ל שמושה הי' משבח לימודו

א. בנוגע ללימוד תורה של משה רבינו בהר סיני איתא בגמרא (נדריס לח, א) "אמר ר' יוחנן, בתחלה הי' משה לומד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, שנאמר ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו".

וידועה התמיהה בזה, הרי אמרו חז"ל (יומא כח, ב) "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם", והיינו, שגם קודם מתן תורה למדו אבותינו תורה, ומסתבר הדבר שלא שכחו תלמודם, וא"כ מה טעם מצינו אצל משה רבינו שהי' שוכח משנתו, דמאי גרע לימודו של משה רבינו בהר סיני מלימודם של אבותינו עד אז?

ויובן זה בהקדים ביאור החידוש בנתינת התורה בעת מעמד הר סיני על לימודם של אבותינו לפני זה, וביאור מהות ענין לימוד התורה, ופעולתה על נפש האדם.

יקשה בתועלת בהוצאת דברי התורה בפה

ב. באופן קיום חיוב מצוות תלמוד תורה מצינו שהדין הוא "כל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא בלמוד זה ידי חובת מצות ולמדתם אותם" (הל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"ב סי"ב, ושי"ג), והיינו שבהרהור לבד אינו יוצא מצוות תלמוד תורה עד שיוציא מה שלומד בדיבור בפה.

משא"כ זה שכתב הרמב"ם שלא לדרוש ברבים ולא לטייל בפרדס, כוונתו ללימוד דברים אלו לכל עומקם ולכל פרטיהם, ומדויק מאוד בל' הרמב"ם שכתב "לטייל בפרדס" ושינה מל' הש"ס "נכנסו לפרדס", וזה שינוי גדול, שהרי ל' כניסה כולל גם כניסה כל דהו, משא"כ ל' לטייל פירושה הליכה לאט לאט בכוונה להתענג מריבוי ויופי פרטי האילנות כו' שבפרדס, והוא משל ללימוד הענינים כדי להתענג מכל עומקן ופרטיהם, שזה כולל גם הוכחות וחקירות וכו'.

אבל הדברים שהביאם הרמב"ם לדינא שייכים לכאו"א, שהרי כתב ספרו דוקא לאלו שאינם בעלי דעה רחבה שאינם יכולים ללמוד הדינים מהגמרא כו' וכמ"ש בהקדמת ספרו (קרוב לסופו), וא"כ ודאי שמה שפ"י בפרקים אלו שייכים לכל, "לקטן ולגדול" (כלשונו בהקדמתו שם).

וכן נפסק בהל' ברכות השחר "המהרהר בדברי תורה א"צ לברך [ברכת התורה]" (שו"ע או"ח סי' מז ס"ד) כי "הרהור לאו כדיבור הוא" (ט"ז, מג"א שם).

ולכאורה תמוה הדבר ביותר:

הרי עיקר ענין תלמוד תורה הוא ללמוד את דברי התורה באופן שיבין וישיג את הנלמד בשכלו, והלומד תורה (שבעל פה) ואינו מבין מה שלומד "אינו נחשב לימוד כלל" (הל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"ב סי"ג), וא"כ מדוע תלויה מצוות תלמוד תורה במה שיוציא את הדברים בפיו, דלכאורה דיו במה שמבין את הדברים בשכלו, ומדוע עליו גם לדבר ולהוציא בפיו מה שהבין בשכלו, ועד שבלי זה אינו יוצא ידי חובתו?

ותיררה מזו:

איתא בגמרא (עירובין נג, סע"ב. נד, רע"א) "ברורי' אשכחתי' לההוא תלמידא דהוה קא גריס [ברורי' מצאתו לאותו תלמיד שהי' לומד] בלחשיה כו', אמרה לי', לא כך כתוב, "ערוכה בכלל ושמורה", אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת, ואם לאו אינה משתמרת. תנא תלמיד אחד הי' לרבי אליעזר שהי' שונה בלחש לאחר ג' שנים שכח תלמודו כו'.

א"ל שמואל לרב יהודה כו', פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקיים בך ותוריך חיי [פתח פיך ותקרא, פתח פיך ותשנה, כדי שלימודך יתקיים בך, ותאריך ימים], שנאמר, "כי חיים הם למצאייהם ולכל בשרו מרפא", אל תקרי למצאייהם אלא למוציאייהם בפה". ע"כ.

והמורה מדברי חז"ל אלו שאין הוצאת דברי התורה כדיבור נוגע רק לצאת ידי חובת מצוות תלמוד תורה, אלא גם לעצם הלימוד נצרך הדבר, דבאם רוצה האדם שלימודו יתקיים וישתמר בידו, עליו להוציא את הדברים שלומד בפיו וכדיבור, ובאם לאו ישכח תלמודו.

וכאן הדברים תמוהים עוד יותר, דלכאורה כאשר מבין דבר תורה בשכלו, נמצא אותו הדבר בשכלו ושומר הוא עמו, ומדוע יישכח דבר זה ממנו רק בגלל שלא הוציא כדיבור את מה שהבין בשכלו?

ביאור עיקר ענין לימוד התורה – להתדבק בנותן התורה

ג. וכדי להבין זה יש להקדים, שאף שהתורה "רחבה מני ים" ועמוקה לאין שיעור, ו"היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" אין התורה רק שכל עמוק שעיקר הלימוד בה הוא כדי להבין ולהשכיל בעמקי טעמי' ורוחב סברותי', אלא עיקר התורה הוא מה שהיא חכמתו של הקב"ה בעצמו, וע"י שהאדם לומד את התורה ומבינה בשכלו הרי עי"ז מתאחד הוא עם הקב"ה נותן התורה בעצמו.

וכמו שידועים דברי הב"ח בנוגע לברכת התורה (או"ח סי' תמו ד"ה ומ"ש דאמר ר"י) "נראה דכונתו יתברך מעולם היתה שנהי' עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתינו בעצמות

ע"פ פשוט אפ"ל דאין סתירה בין הדברים, דהא והא איתנהו בה, דהן אמת שמוכרחין לומר שהביא הרמב"ם כל האריכות לענין עיקר קיום מצות ידיעת ה', מ"מ קבע הלכות אלו גם במצות אהבת ה', כיון דשייכי הלכות אלו גם למצוה זו (עכ"פ כהכשר מצוה).

אבל כד דייקת אפשר לומר עוד, דמלבד מה שכתב הרמב"ם דהדרך לאהבתו הוא כשיתבונן וכו', והיינו שידיעת דברים אלו הוא הכנה והכשר למצות אהבת ה', הנה מהמשך ל' הרמב"ם מתבאר דענין ידיעת ה' שייך גם במצות אהבת ה' עצמה.

דהנה ז"ל הרמב"ם בפ"ב ה"ב "בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו כו' מיד הוא אוהב כו' ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול", ובסיום ההלכה "כמו שאמרו חכמים בענין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והי' העולם", ומתבאר מלשון זה שמצות אהבת ה' מביאה לידיעת ה' שמכיר מי שאמר והי' העולם.

ובהל' תשובה (פ"י ה"ג) כתב הרמב"ם "וכיצד הוא האהבה הראוי' הוא שיאהב את ה' כו' עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה'". וי"ל עפ"ז, דגדר מצות אהבת ה' אינה רק רגש בלב, כ"א זה ש"נפשו קשורה בה", ולכן ס"ל דגם מה שבדעתו בא להכיר את מי שאמר והי' העולם הוא חלק ותכלית מצוה האהבה.

ועוד יש להאריך בגדר מצות אהבת ה' לדעת הרמב"ם, ואכ"מ.

ועפ"ז יתבאר היטב, דהן אמת שמוכרחים לומר שהביא הרמב"ם פרטי הדברים שבמעשה מרכבה ומעשה בראשית מכיון שידיעת דברים אלו היא קיומה של מצות ידיעת ה' (משא"כ באהבת ה' אינה עיקר קיומה), אבל מ"מ לפני שממשיך לפרט בפ"ב בעניני מעשיו וברואיו הנפלאים וכו' מקדים דשייך כ"ז גם למצות אהבת ה', כיון דשייך ידיעת דברים אלו גם במצות אהבת ה' עצמה (ולא רק כהכשר מצוה) כנ"ל.

ז.

ביאור מה שכתב הרמב"ם שאין לדרוש ולטייל בדברים אלו

ונמצאנו למדים מכ"ז, שלדעת הרמב"ם מוטל חובה גמורה על כאו"א ללמוד הדברים שהביא בד' פרקים אלו כולל מעשה מרכבה ומעשה בראשית, שזהו קיומה של מצות ידיעת ה', וכן בלא"ה מן הנמנע לקיים מצות אהבת ה' וכו', ונוגע לעוד מצוות וכמבואר בדבריו דנוגע לחמש מצוות עיי"ש.

ועפ"ז יתבאר היטב, דמה שהביא הרמב"ם בד' פרקים אלו לא שייך כלל למ"ש שלא לדרוש ברבים בדברים אלו, שהרי נת' שלא הביא כל דברים אלו אלא משום שזהו עיקר קיומה של מצות ידיעת ה'. וא"כ מובן שלא הביא יותר מן המוכרח לקיום המצוה, וכמ"ש שהם רק "הכללים הגדולים" (כמ"ש בפ"ב ה"ב), וכ"כ בפ"ב שהוא "כטפה מן היום", ובסוף פ"ד כתב שהוא "כמר מדלי", והיינו דדייק הרמב"ם להביא רק מעט מזעיר מהדברים שניתן לכאו"א להבינם. והרי עניני ההוכחות וחקירות וכו' שהזכירם האברבנאל דייק הרמב"ם שלא לכלול בדבריו כנ"ל בארוכה, כיון שאין צורך בהם לעיקר חובת המצוה.

וא"כ י"ל עדיפא מזו, דכיון דשם המצוה הוא ידיעת ה', (ובזה לא דמי למצות אהבת ה' דגם אם מוכרחים להתבונן בגדלות ה' לקיום המצוה, סו"ס אין הידיעה שם המצוה), והרי נת' דבלי ידיעת דברים אלו חסר בענין הידיעה, לכן נעשה ידיעת דברים אלו חלק מהמצוה, כמו ידיעת הפרטים שהביאם הרמב"ם בפ"א עד ה"ו. ולכן הביא הרמב"ם כ"ז לדינא. וזהו ביאור מ"ש ב"פירוש" (הובא לעיל), שנכלל מעשה בראשית ומעשה מרכבה במצות ידיעת ה' כיון "שמדיעתם ידענו הראיות על מציאות הבורא", והיינו כנ"ל דעצם המצוה הוא ידיעת הבורא, אלא דכיון שרק בידיעת דברים אלו מתאפשר קיום מצות ידיעת ה', נכללת ממילא כל דברים אלו כחלק מהמצוה.

[ולדעת האברבנאל שבמצות ידיעת השם נכלל גם "החקירות והבחינות" – צריך לומר, שהטעם שהרמב"ם אינו מביא "חקירות ובחינות" לדינא, הוא, לפי שההלכה היא רק שצריך לדעת החקירות והבחינות, אבל החקירות והבחינות עצמם אינם הלכה. משא"כ בנוגע לפרטים בידיעת ה' – ההלכה היא לא רק שצריך לידע אותם, אלא, גם הפרטים עצמם הם הלכה. ועצ"ע בזה].

וכד נעיין בדברי הרמב"ם בפ"ב רואין שהלכות אלו שייכים למצות ידיעת ה', דהנה אחר שמביא פרטי הדברים לגבי מלאכים, חוזר לפרש גדלות הא"ל, דבה"ט כתב "כל הנמצאים חוץ מן הבורא כו' הכל מכח אמתתו נמצאו ולפי שהוא יודע עצמו כו' יודע הכל", ומאריך בזה עוד בה"י "הקב"ה מכיר אמתו ויודע אותה כמו שהוא וכו'" עיי"ש. וא"כ ברור שבההלכות שבפרק זה עדיין במצות ידיעת ה' עסקינן.

ובסוף הפרק כתב (בה"א) "דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו כמו טיפה מן הים הם ממה שצריך לבאר בענין זה וביאור כל העיקרים שבשני פרקים אלו הוא הנקרא מעשה מרכבה", הרי שכולל בחדא מחתא ההלכות שבב' פרקים אלו, ומובן מזה שההלכות בפ"ב שייכי לענין ידיעת ה' כההלכות שבפ"א.

ו.

שייכות ידיעת מעשה מרכבה ומעשה בראשית למצות אהבת ה'

ברם דלכא' צ"ע בביאור הנ"ל, שהרי הובא לעיל מ"ש הרמב"ם בפ"ב "והאין הוא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים כו'", ואחר הקדמה זו באה כל האריכות בעניני מעשה מרכבה ומעשה בראשית עד סוף פ"ד.

ולכא' דברי הרמב"ם ברורים, שכל מ"ש בפרקים אלו הוא מה שיתבונן האדם בברואיו הנפלאים כדי לבוא לאהבת ויראת ה' (שזהו בגדר הכשר מצוה), ולא הביאם לענין מצות ידיעת ה', וא"כ שוב צ"ע דלכא' אין מקום לכל אריכות זו לדינא.

9) ועד"ז בספ"ד כולל בלשונו כל הד' פרקים בחדא מחתא, "ועניני ארבעה פרקים אלו וכו' הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרס" עיי"ש היטב.

ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה . . תחלת ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה . . והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדו שהי' משתעשע בה בכל יום כדי שתתדבק נשמתנו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו".

ועיין היטב בדברי אדמו"ר הזקן בתניא (פ"ד ופ"ה) שהאריך בביאור ענין זה שע"י שלומד האדם את דברי התורה בשכלו ומבינם היטב ה"ה מתאחד בזה עם הקב"ה בעצמו, כי "אורייתא וקוב"ה כולא חד".

ועפ"ז נמצא, שלימוד התורה אינו רק לימוד השכלות וסברות עמוקות, כ"א שהוא הדרך להתקשר להתאחד ולידבק באלקים חיים.

והנה, הנברא והבורא אין ערך ביניהם כלל. דהנברא מוגבל ביותר, ויש לו ערך והגבלה. אבל הקב"ה 'אין חקר לתבונתו' וה"ה גבוה על גבוה לאין קץ וסוף מהנברא הגשמי והחומרי.

וא"כ, ברור הדבר, שכל שיתייגע האדם ויעמיק בשכלו בעומק לפנים מעומק לא יוכל להגיע כלל לקשר עם הקב"ה בעצמו, דהאין ייתכן ששכל של נברא מוגבל יהי' לו איזה תפיסה בדבר שאין לו גבול ותכלית כלל?

ולכן, כדי שיוכל האדם להתקשר אל הקב"ה בכבודו ובעצמו ע"י לימוד התורה, לא די שיבין וישכיל בשכלו את דברי התורה, כי הרי כנ"ל, גם ההבנה וההשכלה הכי עמוקה אינה דרך להתקשר עם הקב"ה, אלא שעל האדם גם לבטל עצמו וכשרונותיו, ולהראות כלפי הקב"ה שאין הוא מחשיב את עצמו לדבר חשוב לגבי הבורא, וה"ה "כבלי מדע" לפניו יתברך.

וכאשר יבטל האדם את עצמו, אז 'יוצא' הוא מהגבלותיו. דתמורת מה שמחשיב את עצמו לבעל מעלה ויתרון בעצם היותו אדם בעל שכל, (שבזה היא מעלת האדם מכללות הצומח והחי), ה"ה מכיר בזה שלפניו ית' אין המעלות נחשבים כלל, ו"מותר האדם מן הבהמה אין".

ורק ע"י הקדמה זו, שמבטל האדם את עצמו ויוצא מגדרו, ואינו מחשיב את מעלותיו, רק אז יוכל להתקשר עם הקב"ה הבלתי בעל גבול ולהתאחד עם נותן התורה בעת לימודו בתורה.

ביאור "ונפשי כעפר לכל תהי' – פתח לבי בתורתך"

ד. ובזה יובן מה שאומרים בתפילה "ונפשי כעפר לכל תהי' פתח לבי בתורתך", דלכאורה לא רק שאין קשר בין ב' ענינים אלו, כי אם שנראים הם כסותרים זל"ז:

הענין ד"פתח לבי בתורתך" – דורש שיתייגע האדם בשכלו ויתעמק בהבנת שכל התורה ככל יכולתו, ולזה נצרך האדם להשתמש בכל כשרונותיו השכליים, כמו חריפות, עמקות, ישרות וכיו"ב, וא"כ נמצא שמעלותיו וכשרונותיו דרושים להבנת התורה.

משא"כ הענין ד"ונפשי כעפר לכל תהי" – לכאור' הפכי הוא לענין הנ"ל, שענין זה דורש שישים האדם את עצמו כעפר, ויבטל את עצמו כליל כלפי אחרים?

ולפי הנת' לעיל בארוכה בענין הביטול הנדרש בלימוד התורה, יובן הדבר בפשטות:

דבכדי שיהי' "פתח לבי בתורתך", והיינו, ש'תורתך' – היא תורתו וחכמתו של הקב"ה בעצמו, תבוא ותשכון בשכלו של אדם גשמי וחומרי, ה"ז ייתכן רק ע"י ההקדמה של "ונפשי כעפר לכל תהי". דרך לאחר שהאדם מבטל את עצמו כליל לגבי הקב"ה עד שמחשיב את עצמו כ"עפר" ש"הכל דשין עליו", רק אז נעשה הוא לכלי שתשכון בתוכו חכמתו של הקב"ה הבלתי מוגבלת.

וכדברי חז"ל (עירובין נד, א) "אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו".

ביאר מדוע נצרך להוצאת דברי התורה בפה דווקא

ה. וע"י הקדמה זו נוכל לבאר גם מה טעם אין התורה מתקיימת אלא כאשר מוציא האדם בפיו את דברי התורה שלומד, דמדוע לא די במה שמבין את הדברים בשכלו?

דלפי הנ"ל יובנו הדברים כמין חומר.

שהרי חכמתו של הקב"ה עמוקה היא לאין שיעור, ואין לה גבול ותכלית. ואין ביכולת האדם המוגבל מצד עצמו להבינה בשכלו ולתפסה במוחו.

וק"ו יש ללמוד בדבר: ומה הפיל אינו יכול ליכנס בתוך "קופא דמחטא", ועד כדי כך מופרך הדבר שאין הדבר בא במחשבתו של האדם אפי' בחלום (ראה ברכות נה, סע"ב), התורה שהיא "שעשועי המלך" ו"כלי חמדתו שהי' משתעשע בה בכל יום" עאכו"כ שאינה יכולה ליכנס ולהיתפס בשכל נברא מוגבל.

ועפ"ז לא קשה כלל מדוע אין התורה משתמרת בידו של אדם כאשר אינו מוציאה בפיו, דאדרבה, יש לשאול להיפך: איך אפשר שתתקיים התורה שהיא חכמתו של הקב"ה עצמו בשכלו של האדם, בעוד שהפכים המה בתכלית?

ולכן נדרש שיוציא האדם את דברי התורה בפיו, שאזי הוא מראה שאינו מחשיב את עצמו למציאות חשובה, דאז הי' הוא מעמיק בשכלו בעילוי אחר עילוי עד שיגיע ל'שלימות האדם' שהיא בשכלו שבמוחו.

משא"כ כאשר הוא מוציא את הדברים בפיו, שמעלת הדיבור בפה פחותה היא ממעלת העיון בשכל, ה"ה מראה שאינו מחשיב את מעלותיו וכשרונותיו לעיקר, ויכול הוא לבטל

וא"כ לכאור' מוכח שכדי לצאת י"ח במצות ידיעת ה' סגי בידיעת הפרטים שהביא לדינא, ולא החקירות והבחינות שכתב האברבנאל.

והטעם לזה נראה פשוט דאם היינו אומרים דפרטי הדברים במצות ידיעת ה', הוא דבר נוסף להמצוה, למצוה מן המובחר וכדומה, הרי פשוט שאפ"ל שנכלל בזה גם חקירות וההוכחות, אבל הרי נתבאר דמה שצריך לדעת פרטי הדברים במציאות הא"ל הוא לעיקר קיומה של מצות ידיעה, א"כ לא נכלל בזה אלא פרטי הדברים שהביאם הרמב"ם, דאחר שידוע פרטים אלו בידיעת ה', כבר יצא מגדר אמונה וקיים עיקר חובתו במצות ידיעת ה'.

[ומה שבהלכה ז' מביא הוכחה שאינו גוף ("ואילו הי' היוצר גוף כו"), אף ש"מפורש בתורה ובנביאים שאין הקב"ה גוף" (שם ה"ח) – שאני התם, שמכיון שבתורה נאמר גם "ותחת רגליו, כתובים באצבע אלקים" (שם ה"ט), יש מקום לשאול מאי אולמי' דהאי קרא מהאי קרא, ולכן, יש צורך להוכיח שהפסוקים שמביא בהלכה ט' הם "לפי דעתן של בני אדם... ודיברה תורה כלשון בני אדם", והפסוקים שמביא בהלכה ח' הם כפשוטם.

ויש לומר, שגם הוכחה זו היא הלכה, כי כדי שהידיעה שאין לו גוף תהי' ידיעה ברורה – אף שמפשטות הכתובים לא משמע כן (ועיין ראב"ד הל' תשובה פ"ג ה"ז) – צריך להוכחה שתוארים אלו אינם כפשוטם].

ה.

ביאור מה דשייך כל אריכות הרמב"ם לקיום מצות ידיעת ה'

והשתא יתבאר היטב מה שאמרנו לעיל, דגם כל אריכות הדברים שכתב הרמב"ם בפרקים ב"ד בעניני מעשה מרכבה ומעשה בראשית לא הביאם רק לענין מצות אהבת ה' (שהידיעה אינה חלק מעיקר המצוה⁷), אלא הם חלק מקיום מצות ידיעת ה', דכיון שגדר המצוה הוא ידיעת ה' ולא אמונה גרידא, לכן ס"ל דכל פרטים אלו הם חלק מעיקר קיומה של מצות ידיעה.

והיינו שפרטי ההלכות שכתב הרמב"ם בפ"א עד ה"ו הם הפרטים בשלימות מציאות הא"ל שכדי לצאת חובת המצוה צריך לדעת אותם, ולכן סיים בה"ו וידיעת דבר זה מצות עשה וכו', שזהו עצם המצוה, והאריכות בהמשך דבריו עד ספ"ד הוא לבאר איך היא אופן קיומה של מצות ידיעה, דסו"ס מי יימר שידיעת פרטים אלו אכן תהיו בגדר ידיעה ולא אמונה בפרטי הדברים? ולכן מוכרחים ללמוד ולדעת הכללים הגדולים בעניני מעשה מרכבה ומעשה בראשית, שזהו מעשה המצוה דמצות ידיעת ה', כיון שרק ע"ז יבין פרטי הדברים בשלימות הא"ל שהביא בפ"א⁸.

להכריח ידיעת מציאות הא"ל אלא ע"י שיתכונן בדברים אלו, ה"ה מעשה המצוה, דכך הוא אופן קיומה של מצוה זו.

7) דלכל היותר ההתבוננות במציאות הא"ל הוא מעשה המצוה (כנ"ל) ולא חלק מעיקר המצוה.

8) ואין זה רק הכשר מצוה, דכיון שא"א

ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא הממציא כל נמצא וכל הנמצאים בשמים ובארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו עכ"ל, הנך רואה שלא אמר לידע שיש אלוהים נמצא בלבד אבל אמר שיש שם מצוי ראשון ושלים בענין ובמדריגת המציאות".

ומבאר עוד בדיוק ל' הרמב"ם "הנה הרב לא מנה מצות עשה צורת האמונה ואמתתה כי אם ידיעת הדברים ההם ולימודם המביאים אל קנין האמונות ולכן אמר בפרק הראשון מספר המדע וכו' וידיעת דבר זה מצות עשה וכו' הנה לא אמר הרב ואמונת דבר זה מצות עשה כי לא תלה המצוה באמונה כ"א בידיעת הדברים ההם שהם מביאים אל האמונה" עכ"ל⁵.

הכלל העולה מדבריו, שגדר המצוה אינה האמונה במציאות האל (דבזה לא יתכן מצוה כלל) אלא הידיעה והלימוד שמציאות האל הוא היותר שלם וכו', וכמו שהוכיח היטב מל' הרמב"ם בריש הל' יסוה"ת.

ואפשר להוכיח עוד מדברי הרמב"ם, דהנה לא התחיל בה"א כדרכו בכ"מ מ"ע לידע שיש שם מצוי ראשון וכו'⁶, אלא אחר שהולך ומבאר כמה פרטים בשלימות מציאות האל מסיים בה"ו וידיעת דבר זה מצוה וכו'". וגם אחר שמסיים פרטים אלו ממשיך עוד עד סיום הפרק בעוד פרטים בשלימות מציאות האל, ועיי"ש אריכות ושקו"ט שהתוארים הגשמיים הכתובים בתורה אינם כפשוטן אלא לפי דעתן של בני אדם והכל משל וכו', דלכא' צ"ע מדוע מביא אריכות השקו"ט לדינא?

ומוכח מכ"ז שגדר המצוה הוא ידיעת ה', ולכן קיומה של מצות ידיעה כוללת ידיעת ולימוד כל פרטי הדברים שמביא הרמב"ם, דבלא"ה הוי בגדר אמונה גרידא.

ד.

צ"ע בדברי האברבנאל דמצות ידיעת ה' בולל "חקירות ובחינות"

אמנם עי' בדברי האברבנאל שהוסיף בדבריו דמצות ידיעת ה' כוללת "הידיעות והחקירות והבחינות". המביאות אל האמונות", והיינו שכולל לא רק ידיעת פרטי הדברים בשלימות מציאות האל, אלא גם "חקירות ובחינות" במציאות האל.

ונראה דלא דק, שהרי בין כל פרטי הדברים שכתב הרמב"ם בפ"א (וכן בהמשך דבריו עד ספ"ד) לא הביא הוכחות שיש שם מצוי ראשון וכו', רק הולך ומבאר הפרטים בידיעת ה',

את עצמו, ולהתעסק גם בדיבור בפיו, ואזי הוא יוצא מהגבלותיו וגדריו, ונעשה לכלי לקבל בשכלו את תורת הקב"ה הבלתי מוגבלת.

ולכן רק כאשר האדם מוציא את דברי התורה בפיו הרי התורה מתקיימת בידו, ויוצא הוא בזה חובת לימוד התורה, כי אין התורה רק שכל עמוק ח"ו שתופסים אותו ע"י העיון וההעמקה, כ"א חכמת הקב"ה הבלתי מוגבלת שהדרך לתפוס בה היא ביטול ושפלות עצמו.

וכדברי חז"ל (שבת ל, ב) "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר וכו'", אלא צ"ל "יטיב באימתא ופתח בשמעתא".

יבאר עומק החידוש בנתינת התורה ע"י הקב"ה

ו. ע"פ כל הנ"ל יבואר בטוב מה שהוקשה לעיל בתחילת הדברים, מדוע הי' משה משכח דברי התורה שלמד, דלא כאבותינו שלמדו תורה לפני מעמד הר סיני שתלמודם התקיים בידם:

דהנה, ענין זה שהתורה שהיא חכמתו של הקב"ה בעצמו תוכל להתקיים בידו של אדם ולהשתמר בידו, היא דבר חידוש שנתחדש בעת מעמד הר סיני כאשר "נתן לנו את תורתו".

דעד מעמד הר סיני אף שלא פסקה ישיבה מאבותינו, ולמדו את התורה, הנה התורה שלמדו הי' רק מה שאפשר לאדם להבין ולהשיג בשכלו, ולא הי' במה שלמדו חכמת הקב"ה הבלתי מוגבלת כלל. ולכן נתקיימה תורתם בידם, כי למדו ועיינו רק במה שבכוח שכל נברא מוגבל להבין ולהשיג בשכלו.

אך בעת מעמד הר סיני אזי "נתן לנו את תורתו". דבחסדו הגדול נתן לנו הקב"ה את התורה כפי שהיא "תורתו", היינו, כפי שנמצאת כביכול בו בעצמו.

ודבר זה אין ביכולת האדם מצד עצמו לתפוס בשכלו, ולכן הי' משה לומד תורה ומשכחה, כי שכלו לא הי' כלי לחכמתו הבלתי מוגבלת של הקב"ה.

עד ש"נתינה לו במתנה", שהקב"ה נתן לו את התורה בדרך מתנה, ו"כל הנותן בעין יפה נותן" (ב"ב נג, א). דנתינה לו למשה מתנה מאת הקב"ה שגם שכלו שהוא שכל נברא מוגבל יוכל לקיים בשכלו את התורה עד שתישמר בידו, וילמדה את בני ישראל.

⁵ ראה ראש אמנה פי"ז. סהמ"צ תלמודית ערך אמונת ה' בסופו. ועוד.

⁶ וראה הלשון בקרית ספר (להמבי"ט) כאן.

להצ"צ שם ספ"ב. קונטרס תורת החסידות ע' 14 (ובהערה שם). הנסמן בסהמ"צ הוצאת הר"ח העליר שם ובאנציקלופדי

מבטלין תלמוד תורה

איתא בגמ' (מגילה כט, א): "מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה".

ויש ללמוד בפירוש משנה זו ע"ד הדרוש, שהפי' "מבטלין תלמוד תורה" הוא שלימוד התורה צ"ל מתוך ביטול להשי"ת, שיניח עצמותו לגמרי לפני ה'.

דאף שלימוד הוא ענין של שכל והבנה, שהם מדגישים מציאותו של האדם, הנה זוהי העבודה דלימוד התורה שצריך לפעול בעצמו שיהי' הלימוד מתוך ביטול להשי"ת "מבטלין תלמוד תורה" לעשות הלימוד תורה שלו באופן דמבטלין, מתוך ביטול (ראה מה שביארנו בארוכה בדברינו לעיל).

ויש לומר שהפירוש הפשוט במשנה זו "מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה" הוא הוכחה וסימן לכך שלימוד התורה שלו הוא באופן של מבטלין, מתוך ביטול והכנעה להשי"ת (כהרמו דלעיל).

דהנה, כשאדם יושב ומשגשג בהבנת דבר שכל, ואין מגמתו אלא להשכיל ולהבין ולהתעלות בהבנת הדבר, הרי לעולם לא יפסיק ממשנתו לעשיית איזה מעשה שלא ממן הלימוד.

ורק כשלימוד התורה הוא מתוך ביטול להשי"ת, ולא להתעלות עצמית בהבנה והשגה, אזי מיד כשיצוה עליו השי"ת להוציא המת וללוות הכלה, מיד יבטל ללימודו וילך לקיים רצון ה', כי מה לי אם

מצוהו ללמוד ולהבין מה לי אם מצוהו ללוות המת וכיו"ב – הכל מצות המלך הוא. וק"ל.

(ע"פ רשימות חוברת טו)

הצורך בכפי' בעוד שכבר אמרו

נעשה ונשמע

ידועה קושיית התוס' (שבת פח, א ד"ה כפה), דבמתן תורה קיבלו ישראל על עצמם נעשה ונשמע ללמוד התורה בקבלת עול מלכותו, ולמאי הוצרך הקב"ה לכפות עליהם הר כגיגית, ותירץ ע"ז הבעש"ט הק' (כתר שם טוב סי' מז) שזהו "ללמד שגם כשאינו חושק בתורה ועבודת ה', מ"מ אינו בן חורין ליבטל, רק יעשה על כרחו וידמה כמו שכופין אותו לעשות בע"כ".

והדברים צריכים ביאור:

הרי הוא הוא ההתחייבות דנעשה ונשמע, שקיבלו ע"ע שגם כשלא יחשקו הנה עוד קודם השמיעה מקבלים על עצמם עול התורה, ומאי הקס"ד שיפטרו מלימוד זה בעתיד כשלא יחשקו בתורה וכיו"ב.

וי"ל הביאור בזה, דאף שקבלו על עצמם לקיים את התורה גם כשלא יחשקו בזה, הנה מכיון שהאדם מוגבל הוא, יכול להיות שלא יוכל להתגבר על רצונו וחשקו שלא לקיים התורה, ואזי ניתן לחשוב שאונס רחמנא פטרי'.

בתורתו יהגה

יט

מצות אהבת ה' הוא ע"י שיתבונן בברואיו הנפלאים וכו', אין מקום להביא לדינא פרטי הדברים שבהם יתבונן האדם³.

והנראה מוכרח מאריכות דברי הרמב"ם בדברים אלו, אשר ידיעת דברים אלו הוא חלק מקיום מצות ידיעת ה' שהתחיל בה בריש הל' יסוה"ת, דמלבד מה שע"י שיתבונן בדברים אלו יבוא לאהבת ה' כו', שזהו בגדר הכשר מצוה, הביא כל פרטי הדברים לדינא בהמשך למצות ידיעת ה' שבפ"א שכ"ז הוא מקיום המצוה ידיעת ה'.

וכן מבואר ב"פירוש" להרמב"ם בריש הל' יסוה"ת "וטעם המצוות הנכללות בהל' יסוה"ת ידוע שעיקר הדת לידע שיש שם אלוקה שאין עמו אלוקה אחר ונכלל תחת ידיעת שתי מצוות אלו ענין מעשה בראשית ומעשה מרכבה שמדיעתם ידעו הראיות על מציאות הבורא ושהוא לבדו יציר לכל".

וצ"ב בזה, מדוע נימא שידיעת כל פרטי הדברים הם מקיום מצות ידיעת ה'? הלא ע"פ פשוט קיום מצוה זו הנלמד ממש"נ אנכי ה' אלקיך הוא מה שידוע כללות ענין מציאות ה'? אמנם ע"י מ"ש הרמב"ם בפ"א ה"ו "וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר אנכי ה' אלקיך", דמזה משמע לכאור' שכל מ"ש מה"א עד ה"ו בריש הל' יסוה"ת שייך למצות ידיעת ה'. וכ"כ במגדל עוד שם ה"א.

ג.

דברי האברבנאל בביאור מצות ידיעת ה' לדעת הרמב"ם

ביאור הדברים, דהאברבנאל בספר ראש אמנה מביא (כפ"ד) ב' קושיות אלימות בשיטת הרמב"ם דהאמנת אלוקות הוא ממנין המצות, איך יתכן שיהא אמונה בה' מצוה, הרי לא תצויר שום מצוה בלי אמונה בה', וא"כ אם נניח שאמונה בה' מצוה, ע"כ כבר מאמין במציאות הא-ל שציוה מצוה זו⁴. ובכה"ג ס"ל מטעם זה דאין האמונה ממנין המצוות, עיי"ש. ועוד, דמצוה לא יתכן אלא בדבר שיש לאדם רצון ובחירה בהם, וא"כ לא יתכן שהאמונה בא-ל הוא מצוה כיון שאין אמונה נקנה ברצון או בחירה.

ומבאר (כפ"ז), אשר באמת אין המצוה האמונה במציאות הא-ל, אלא "כוונת הרב הגדול וכו' שנאמין שהאלוה ב"ה שכבר ידענו שהוא נמצא מציאותו הוא יותר ראשון ויותר שלם אשר בכל המציאות וכו' ולזה עצמו כיון בספר המדע באמרו ז"ל יסוד היסודות

הרפואות שברמב"ם. ע"ש).

(4) וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א.

(3) ע"ד^א שחולה צריך להתנהג כהוראת הרופא אבל אין ההוראות עצמן חלק דההלכה אף שמקצתן הובא ברמב"ם (ראה רמב"ם הל' דעות פ"ד הכ"א. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 35 ואילך ע"ד

"כל הדברים האלו שדברנו בענין הזה כמר מדלי הם ודברים עמוקים הם כו' הוא הנקרא מעשה בראשית וכך צוו חכמים הראשונים שאין דורשין בדברים האלו ברבים אלא לאדם א' מודיעין ומלמדין אותן".

וצע"ג כנ"ל, דא"כ מדוע האריך ב' פרקים בדרישת דברים אלו?

ועי' מה שכתב הרמב"ם בסוף פ"ד: "ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס ואע"פ שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כולם הי' בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בוריין ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר וכו'".

ועפ"ז מתחזקת התמי' בדברי הרמב"ם, מדוע העמיד דברים אלו שאינם ראויים אלא למי שנתמלא כריסו לחם ובשר בריש חיבורו? והלא בהקדמת ספרו כתב שבספר המדע כלל "כל המצוות שהם עיקר דת משה רבינו ע"ה וצריך לידע אותם תחלת הכל", וא"כ מובן שבהבאת הדברים שבמעשה מרכבה ומעשה בראשית בד' פרקים הראשונים שבהל' יסוה"ת, כוונתו בזה שצריך להקדים דברים אלו תחילת הכלי.

ובכלל צע"ג בעיקר ההגבלות בלימוד דברים אלו, הרי מכיון שהדרך לאהבתו הוא ע"י שיתבונן בדברים אלו שבמעשה מרכבה ומעשה בראשית, איך יתכן לומר ע"ז ששייך רק ליחידי סגולה "חכם ומבין מדעתו", "מי שנתמלא כריסו לחם ובשר", דא"כ לרובם ככולם של בני" מן הנמנע לקיים מצות אהבת ה' ויראת ה'.

ב.

ההכרח שאריכות הרמב"ם במעשה מרכבה ומעשה בראשית הוא למצות ידיעת ה'

והנראה לומר בזה, דהנה באמת בלא"ה צע"ג בהא שהאריך הרמב"ם כ"כ בעניני מעשה מרכבה ומעשה בראשית. שהרי לכאור' אין לידיעת דברים אלו שום מקום בספר הלכות?

והן אמת שכתב הרמב"ם שהדרך לאהבתו כו' הוא כשיתבונן בדברים אלו, וכן סיים בפ"ד הי"ב "בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו ומכיר כל הברואים ממלאך וגלגל אדם וכיוצא בו וכו' מוסיף אהבה למקום", ועדיף מזה מבואר בספר המצות (מ"ע ג) דאין התבוננות זו רק תנאי והכשר שמבלעדה אין כאן קיום מצות אלו אלא דהתבוננות הוא גוף מעשה המצוה והחפצא של מצות אלו "שנצטוינו שנחשוב ונתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו כו' ועי"ז תבא האהבה בהכרח"², אמנם הרי סו"ס מלבד עצם ההלכה שקיום

ולכן "כפה עליהם הר כגיגית", שאזי הקבלה אינו רק מצד כוח האדם, כ"א שמלמעלה כפו עליהם לקבל, ומכיון שהקב"ה הוא הכופה, ה"ה נותן גם את הכח שבכל מעמד ומצב, גם כאשר יש רצון וחשק גדול שלא לעסוק כן, והאדם חושב שא"א לו להתגבר על תאוותו, הנה הקב"ה עוזרו שיוכל להתגבר ע"ז, ולהתעסק בתורה כראוי.

(ע"פ ספר המאמרים – מלוקט (על חדשי השנה)

ח"ג עמ' 358 הע' 32)

"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר"

בפסוק זה ידועה הקושיא, מהו פירוש תיבת "לאמר" כאן? והרי "לאמר" בכלל פירושו הוא, לומר לאחרים. וכאן, במעמד הר סיני, אין זה שייך – דהרי היו בו כל ישראל ומכל הדורות (שמות רבה כה, ו), ולמי שייך א"כ "לאמר" ולמסור את תוכן הדברות!?

ומבאר בזה המגיד ממעזריטש נ"ע:

בזהר (ה"גיא, ב) איתא, שהעשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שקולים ומכוונים הם כנגד עשרת הדברות שנאמרו במ"ת. וזהו עניינו של מתן תורה – להמשיך את עשרת הדברות דהתורה בעשרה מאמרות העולם.

וזהו הפירוש בכתוב "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר": "וידבר" – קאי על "עשרת הדברות". "לאמר" – קאי על "העשרה מאמרות". וזהו שאומר הכתוב "וידבר גו' לאמר", דכוונתו (הפנימית) בזה, שצריך להמשיך את ה"וידבר" בתוך ה"לאמר" – להמשיך את עשרת הדברות של התורה בתוך עניני העולם.

ומכאן ניתן ללמוד הוראה נפלאה: התורה והעולם אינם שני ענינים נפרדים, אלא יש לחבר את התורה עם עניני העולם. ועד"מ, בשעה שהאדם עוסק לפרנסתו וכיו"ב (עניני העולם), אל לו לשכוח ח"ו על התורה, ואדרבה, עליו להחדיר את אור התורה גם בענינים אלו.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 148)

1) ראה ג"כ אגרת תחיית המתים שלו ספ"א ורפ"ב. וראה ראש אמנה פי"ט. לקוטי שיחות חכ"ו עמ' 34.

2) ראה קנאת סופרים לסהמ"צ שם. וראה גם

מאמר אדה"ז בשם הה"מ – נדפס בהתמים (ח"ד ע' מה [קפת, א]) ואגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג (ע' תכו). ד"ה להבין מצות אהבה נדפס בהוספות לסהמ"צ להצ"צ (ובהערות לשם ע' 408). ועוד.

אנכי ה' אלקיך

בעת מעמד הר סיני נצטוונו במצוות "אנכי ה' אלקיך" שהיא מצוות ידיעת ה' להלן פלפול עמוק בשיטת הרמב"ם בגדר מצוה זו ובשיטתו בענין לימוד מעשה מרכבה ומעשה בראשית שבה מפטירין ביום א' דחג השבועות

בענין מצות ידיעת ה'

ובעניני מעשה מרכבה ומעשה בראשית

מקשה על הרמב"ם בהל' יסוה"ת פ"ב ד-ד שזמאריך בעניני מעשה מרכבה ומעשה בראשית, מכריח דזה חלק ממצוות ידיעת ה' / מביא מ"ש האברבנאל בשיטת הרמב"ם במצוות ידיעת ה' / ומקשה על פרט א' מדבריו / ומבאר היטב שכל דברי הרמב"ם הנ"ל הוא ממצוות ידיעת ה' / מוסיף לבאר ששייך כל זה גם למצוות אהבת ה' לדעת הרמב"ם / ומבאר היטב שלא שייך כ"ז להא דאין לדרוש ברבים בדברים אלו

א.

אריכות הרמב"ם בעניני מעשה מרכבה ומעשה בראשית, וקשה דאין לדרוש בדברים אלו ברמב"ם (פ"ב מהל' יסוה"ת ה"ב): "והאיך היא הדרך לאהבתו וליראתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב לידע השם הגדול כו'. ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהי' פתח למבין לאהוב את השם". עכ"ל. ובהמשך הפרק מאריך בעניני "מעשיו וברואיו הנפלאים", דבפ"ב מאריך אודות מלאכים וכו', עיי"ש. ובה"א כתב "דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו הוא הנקרא מעשה מרכבה".

וסיים בהל' י"ב "צוו חכמים הראשונים שלא לדרוש בדברים אלו אלא לאיש א' בלבד והוא שיהי' חכם ומבין מדעתו כו' ודברים אלו עמוקים הם עד למאוד ואין כל דעת ראוי לסובלן".

וצע"ג בכ"ז, הרי מכיון שציוו חכמים שלא לדרוש בדברים אלו מדוע הביאם הרמב"ם בספרו, שאין לך דרישה ברבים גדולה מזו?

ועי' עוד בדברי הרמב"ם בפ"ג שמאריך אודות הגלגלים וכוכבים וכו', ובפ"ד כתב בעניני ארבעה היסודות אשר רוח מים וארץ, ובה"ח בענין נפש כל בשר וכו'. ומסיים בה"י

והגית בו יומם ולילה

המעלה הגבוהה בלימוד התורה היא העסק בה לשמוה להלן יבואר איך שע"י העסק בתורה בכוונה הנכונה זוכים עי"ז למעלות גבוהות ונשגבות בעבודת ה'

העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה

יקשה בדברי המשנה בזה שהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה דלכאורה הוי תרתי דסתרי, ויבאר מזהות ענין לימוד התורה לשמה והעסק בה, ולפ"ז יוקשה דלכאורה העוסק בתורה לשמה חסרים לו פרטים רבים בעבודת ה', ועי"ז באים דברי המשנה שהעוסק בתורה זוכה לדברים הרבה, שלא יחסרו לו פרטי העבודה כ"א העסק בתורה עצמו מביא לאדם כל השלימויות

לבאורה "העוסק בתורה לשמה" ו"זוכה לדברים הרבה" – הם תרתי דסתרי

א. בלימוד התורה ישנם כו"כ דרגות, שהנעלית שבהם היא לימוד התורה לשמה, שאינו לומד רק על מנת לידע את המעשה אשר יעשה, כ"א שלומד לשם השגת התורה עצמה (ועיין בזה בכ"ח אור"ח סמ"ז ד"ה ומ"ש. שו"ע אדה"ז אור"ח שם. חידושי חת"ס שם. ועוד).

ובכדי להבין עניני ומעלותי של דרגא זו בלימוד התורה כדבעי, יש לעיין בנאמר בברייתא דקנין תורה בתחילתה (אבות פ"ו): "רבי מאיר אומר העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה".

ודברי רבי מאיר אלו תמוהים הם עד למאוד, שהרי סתירה יש בדבר מיני' ובי', שהעידוד וההתעוררות ללמוד תורה לשמה יהי' מגודל השכר שיקבל על לימוד זה.

והי' אפשר לבאר כוונת דברי רבי מאיר, שאין ה"דברים הרבה" בתורת שכר על עסקן בתורה לשמה, כ"א שהם בגדר "הסרת המניעה" – היינו שמובטח לו לאדם שכשילמד תורה לשמה יסיר הקב"ה ממנו כל מונע ומעכב, וירבה לו הטובה בכדי שיוכל לישוב בהשקט ובטח ולעסוק בתורה ללא טרדות וכיו"ב.

[והוא ע"ד מ"ש הרמב"ם (הל' תשובה רפ"ט) בענינם של ההבטחות הגשמיות שהבטיחה תורה ללומד תורה ומקיים מצוות, שאין הבטחות אלו כשכר על התומ"צ, כ"א (בלשון הרמב"ם) "שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כו' וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה"].

ובעיקרם הם דברים שבין אדם לחברו, דכיון שכנ"ל – על האדם להתערב בין בני אדם בכדי שיוכל לבוא בהם בכוחות עצמו לעשותם כדבעי, היינו שעליו לצאת מד' אמות של תורה ועבודת ה' ולהתערב עם הבריות, לכן ניתנו לו ענינים אלו בשלימות ללא כל צורך ביגיעה ועבודה כלל, משא"כ ענייני עבודת ה' – כיון שההתעסקות בהם אין פירושה לצאת מד' אמות של תורה וקדושה, לכן מעט יגיעה כן השאירו בעבורו להתייגע בכדי לעמוד על שלמותם³.

ביאור שני הלשונות "מגדלתו" ו"מרוממתו"

1. ובוזה יש לבאר גם ב' הלשונות האחרונות בין ה"דברים הרבה" – מה שהתורה "מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים", שי"ל שהם כעין סיכום מעלתו של ה"עוסק בתורה לשמה".

דהנה, הלשונות גדולה ורוממות אינם כפל לשון, כ"א שגדולה היא בערך וביחס למי שקטן הימנו, שכשיש ערך בינו לבין זולתו ורק שהוא נעלה הימנו, אזי מכנים אותם קטן וגדול. אך "רוממות" ענינה ענין עצמי, ואינה באה ביחס לזולת, והיינו שהיא דרגא כזו שהעומד בה אין לו כלל ערך לזולתו, והוא מרומם לגמרי.

ובענינו, הנה "העוסק בתורה לשמה" היותו "גדול" הוא מחמת ה"דברים הרבה" שהוא זוכה להם, שהם עניינים שיש להם ערך ושייכות עם שאר ענייני העולם, וגם מי שאינו עוסק בתורה לשמה יכול לבוא עליהם, אך ביניהם גופא העוסק בתורה לשמה הוא גדול עליהם.

אך מצד המעלה של העיסוק בתורה לשמה מצ"ע, שע"י הוא דבק בהקב"ה ובתורתו הרי הוא נעלה שלא בערך משאר ענייני ואנשי העולם, ולכן נקרא הוא "מרומם".

3. והיוצאים מן הכלל הם ענייני אהבת ה', בהם נאמר "אוהב את המקום... משמח את המקום" (שלימות הדבר) – שזה שבהם בא הוא לידי שלמות ללא יגיעה (נפרדת מיגיעתו בתורה), הוי משום שהם קשורים ללימוד התורה לשמה גופא. ועיין בזה תניא פמ"א, רמב"ם הל' תשובה פ"י. וראה חינוך (מצוה תנה): שעם ההתבוננות בתורה תתישב האהבה בלב בהכרח. ומכש"כ מה ש"מגליץ לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק" – שהם עניינים הקשורים בלימוד התורה עצמו.

אמנם, בהתבוננות בריבוי הדברים שמונה המשנה, נמצא שרבו כמו רבו הדברים שאי אפשר לפרשם כהסרת המניעה לבדה, שאף שהם מעלות גדולות ונפלאות, אך אין האדם זקוק להם להבטיח ישיבתו ולימודו בהשקט ובטח¹.

השכר המגיע לעוסק בתורה לשמה הוא הדביקות בנותן התורה

ב. והנה, לימוד התורה לשמה הוא שאין לו להלומד כל מבוקש בלימודו, שאינו מבקש לא שכר גשמי ולא שכר רוחני, ואף המדריגות שישג בעקבות לימודו אינם מענייניו כלל, ואין לו כל מבוקש וענין זולת עצם הלימוד כשלעצמו.

ויתירה מזו מודגש בלשונו של רבי מאיר – "העוסק בתורה לשמה", שי"ל הפי' בזה, שלימוד התורה אצלו הוא ע"ד בעל עסק. דהנה, בשונה מהפועל השכיר, הרי בעל עסק שקוע הוא בעסקו בכל מאודו ונפשו יומם וליל, ואין לו בחייו כל מבוקש מלבד הצלחת העסק. וכ"ה גם באדם זה "העוסק בתורה לשמה", שאין הכוונה שבשעה שלומד אזי לימודו הוא באופן ד"לשמה", כ"א שעניינו של זה האדם הוא "עוסק בתורה", שאין לו חיים מלבד לימוד התורה, וזהו כל מבוקשו, שעל עסק התורה הוא מתייגע בכל כוחותיו והתורה היא חיותו ממש.

והנה, כשנותנים "שכר" תמורת איזו פעולה, השכר הוא בהתאם להענין שהוא ניתן בשבילו. וכ"ה גם בהענין דשכר המצוות, דלא מבעי להשיטה² שהשכר הוא מסובב ותוצאה טבעית מהמצוה שקיים האדם, שאזי פשוט שהתוצאה והמסובב הם בהתאם להסיבה (המצוה עצמה). כ"א אפי' להשיטה שהשכר אינו מסובב מהמצוה עצמה באופן טבעי, אלא שבא הוא באופן סגולי, הרי מכך שלכל מצוה ומצוה יש השכר הפרטי השייך למצוה זו, מובן שגם לשיטה זו השכר הוא בהתאם לקיום אותה המצוה.

ומובן שכן הוא גם בנוגע ללימוד התורה, שבכל דרגא ודרגא של לימוד התורה, השכר על הלימוד הוא בהתאם למהות הלימוד באותה דרגא.

וכ"ה בנדו"ד, שהשכר המגיע למי ש"עוסק בתורה לשמה" הוא בהתאם לדרגא נעלית זו בלימוד התורה. שכיון שכל חייו ומציאותו הם רק לדבק עצמו בתורה הק', גם השכר שמקבל ע"ז הוי כתוצאה מאופן לימודו, והוא מה שע"י הלימוד זוכה להתקשר עם הקב"ה עצמו, כמאמר הידוע ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד" (תניא פ"ד ורפכ"ג בשם זוהר. וראה זהר ח"א

1. דהניחא הענין ד"נותנת לו מלכות וממשלה", ו"מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים", ואפי' "אוהב את הבריות... משמח את הבריות... ונהנין ממנו עצה ותושי", הרי בדוחק אפשר לפרשם כהסרת המניעה, כיון שעל ידי אלו הדברים אין הבריות מפריעים אותו ויוכל לפנות ליבו וליגע בתורה, אך ישנם כו"כ עניינים אחרים המנויים שם כמו מה שיזכה לכל מיני מידות טובות המנויות שם וכיו"ב שהגם שהם מעלות גדולות, אך כנ"ל, אינם הסרת המניעות ועיכובים מלימוד התורה, ודו"ק.
2. בביאור ב' השיטות עיין בשל"ה בית אחרון (יב, א"ב).

כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד), והיינו, שזה הלומד, כיון שלא הי' לו מבוקש אלא תורת ה' בלבדה, זוכה הוא על ידי לימודו לבוא להתקשרות והתחברות עם הקב"ה נותן התורה.

ועפ"ז מובן שאין ה"דברים הרבה" הנמנים במשנה בגדר שכר על היותו עוסק בלימוד תורה, שכן השכר הוא מסובב מלימודו עצמו, שכיון שהוא לא הי' לו כל מבוקש מלבד הדייקות בתורה, לכך השכר שיבוא אליו בעקבות לימודו הוא הזכות לידבק ולהתקשר בהשי"ת, ואלו ה"דברים הרבה" אף שהם ענינים נעלים וחשובים, אינם בגדר שכר לעוסק בתורה לשמה.

וכיון שאין ה"דברים הרבה" בתורת שכר, י"ל שהם כדבר נוסף על השכר. ומדוייק הדבר בלשונו של רבי מאיר, שהרי באם היו בתורת שכר הי' לו לומר "שכרו דברים הרבה" וכיו"ב, ומלשונו "זוכה לדברים הרבה", משמע שהם דברים נוספים על השכר הבאים עליו בדרך זכות, וכפי שית' לקמן.

העוסק בתורה לשמה היאך יתעסק בשאר עניני עבודת ה'?

ג. דהנה בענינה של דרגא זו בלימוד התורה ("העוסק בתורה לשמה") יש להקשות קושיא עצומה, דמלבד לימוד התורה נצטוו ישראל בקיום שאר המצוות, וכבר אמרו בגמ' (יבמות ט, ב) "כל האומר אין לי אלא תורה. . אפילו תורה אין לו", והן אמת שרובם ככולם של המצוות מצוות שבמעשה הם, שגם העוסק בתורה לשמה מפסיק מלימודו על מנת לקיימם (כדאיתא בירושלמי ברכות פ"א סה"ב. שבת פ"א סה"ב), אך ישנם כו"כ עניינים בעבודת ה' שא"א לקיימם אלא על ידי התעסקות ויגיעה גדולה.

וכגון גמילות חסדים שבכדי לקיימה צריך האדם להיות מעורב עם הבריות, ולקיימה כדבעי (נוסף על עצם ההתערבות בין אנשים שעמם יוכל לקיים גמ"ח) עליו להתעסק בעבודת המידות, לבררם ולזככם שלא יהי' בעל גאווה, ושיהי' לו רגש כלפי הזולת וכיו"ב, שכ"ז דורש עבודה ויגיעה רבה.

ואפי' עניינים שבעבודתו את קונו, שלקיימם אינו זקוק להתערב בין הבריות, דורשים הם יגיעה ועבודה בזיכוך ובירור נפשו, כמו שעל מנת לבוא לאהבת ה' ויראתו נדרשת ממנו עבודה ויגיעה רבה, וכמו שכ' ברמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב): "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו מיד אוהב כו' וכשמחשב בדברים האלו עצמם מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד כו'".

והניחא במי שלומד תורה שלא לשמה אזי כיון שאינו בדרגת "העוסק בתורה" יש ביכולתו להתעסק בעניני עבודה אחרים, ואדרבה בלימודו גופא – כיון שלומד על מנת "לידע את המעשה אשר יעשון", הרי לומד עניינים השייכים למעשה, כולל עניני עבודת ה', ואזי נמצא שלימודו גופא יביאו לידי מעשה העבודה של זיכוך הנפש וכיו"ב.

אך "העוסק בתורה לשמה", הנה מלבד קיום המצוות שבמעשה, שלזה מפסיק הוא ממשנתו (כנ"ל מירושלמי), יאבד לכאו' כל שאר עניני עבודת ה' הדורשים יגיעה ועבודה עצומה בכדי לבוא אליהם, שהרי בהיותו "עוסק בתורה לשמה", כשכל חייו ויגיעתו וכוחותיו מושקעים בתורה איך יהי' ביכולתו להשקיע כוחות אחרים בעבודת המידות.

העסק בלימוד התורה לשמה היא עצמה מכשיר את האדם שיקל עליו להתעסק בעבודת ה'

ד. וי"ל שבזה הוא חידושי' דרבי מאיר, ש"העוסק בתורה לשמה" הנה נוסף על השכר שמקבל על לימודו (שעי"ז נדבק הוא בהקב"ה ובתורתו), הרי הוא זוכה הוא לדברים הרבה. שענינם של דברים אלו הוא שהם מסייעים בעדו לבוא לדרגות רמות ונישאות בעבודת ה' בקלות יתירה. היינו – שהוא לא יוזקק בזה ליגיעה עצומה כשאר בני אדם, כ"א שסגולת התורה נותנת לו הרבה עניינים שמסייעים אותו בעבודתו שיוכל לבוא לשלימות העבודה ביתר קלות.

ובהתבוננות באותם ה"דברים הרבה" שזוכה בהם העוסק בתורה לשמה, נראה שנחלקים הם לב' מחלקות, שיש מהם שניתנים לו בשלמות ממש, אך יש מהם שעדיין עליו ליגע ולעבוד כדי להגיע לשלמותם, ואינם אלא כסיוע ועזר בעבודתו, שיקל עליו ולא יוצרך ליגיעה רבה בכדי לעשותם.

דלשון המשנה הוא "מלבשתו ענוה ויראה", דיש לומר הדיוק בזה דהוי רק לבוש, ולא שנעשה עניו וירא חטא בפועל; ועד"ז "מכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן", שהתורה רק מכשרתו לזה, ולא שנעשה לצדיק וכו' בפועל; ועד"ז "מרחקתו מן החטא" ולא שמונעתו לגמרי מן החטאים; ו"מקרבתי לידי זכות" ולא שיהיו בידו זכויות בפועל.

שמכל דיוקים אלו נראה ברור שבכדי שיבוא לשלימות המדרגות דענוה ויראה, ובכדי שיהי' צדיק וחסיד ישר ונאמן בפועל, שלא יעשה חטאים ורק הזכויות יהיו בידו, הנה לבוא לכל זה בפועל יוצרך למעט יגיעה ועבודה, ורק שבזכות שעוסק הוא בתורה לשמה "זוכה" הוא שיקלו מעליו קושי העבודה, דכשהוא עסוק וטרוד בלימוד התורה הנה התורה עצמו מסייעתו שיוכל כמעט עבודה לבוא לשלימות כל המדרגות בעבודת הבורא ית'.

ישנם דברים בעבודת ה' שזוכה בהם העוסק בתורה לשמה מעצמו ובלי יגיעה כלל ה. אמנם ישנם דברים שה"זכיה" בהם היא בשלימות, דכן הוא משמעות הלשונות "אוהב את המקום אוהב את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות ונהנים ממנו עיצה ותושי' בינה וגבורה. . ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין", שכל אלו הדברים ניתנים לו בשלימות שלא יוצרך לבוא בהם לעבודה ויגיעה.